

QUO VADIS, TERMINOLÓGIA?

Ingrid Cíbiková, SR

Jana Levická, SR

Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne, SR

Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra

Abstrakt

The authors present current trends in terminological thinking and practice: socioterminological, textual and translation terminology. These theories are corroborated by their application in the framework of analyses of selected domain terminologies in building and public administration in three languages. It is pointed out that not only the cognitive but also textual and social aspect of terminological analysis is essential for the process of equivalentation and translation.

Nosná časť článku sa venuje stavu terminologickej praxe na Slovensku a súčasným zahraničným trendom v terminologickom myslení, ktorej recepcia v slovenskom prostredí chýba a ktorých prezentácia má za cieľ naznačiť ich využitie v prekladateľskej a terminologickej praxi. Práve druhá časť načrtáva ich aplikáciu pri analýze a ekvivalentácii stavebnej terminológie z francúzštiny do slovenčiny a v opačnom smere verejnosprávnej terminológie zo slovenčiny do angličtiny.

Úvod

Politicko-ekonomické zmeny na Slovensku a vstup krajiny do Európskej únie (EÚ) zmenili pohľad na odbornú komunikáciu a zároveň priniesli náročné výzvy pre slovenskú terminológiu. Paradoxne však po roku 1989 došlo na Slovensku k výraznému útlmu terminologickej práce. Z terminologických komisií zriadených pri ministerstvách zostalo v činnosti len pár a aj tie zasadajú len sporadicky. Výrazne cítiť nedostatok systematickej starostlivosti o jednojazyčnú i viacjazyčnú translatologicky zameranú terminológiu, čo sa odráža v nízkej kvalite prekladov, keďže tá je priamo úmerná konzistentnej terminológii, ktorá sa v nich použila. A pritom nová spoločenská situácia priniesla záplavu prekladov odbornej literatúry. Chýbajú tiež vedecké práce a štúdie, ktoré by analyzovali zmeny v terminológiách rôznych oblastí u nás i v zahraničí a odborná terminologická koordinácia a spolupráca pri ustáľovaní a štandardizácii nových termínov. Stav ostro kontrastoval a kontrastuje s čínorodou a všestrannou prácou slovenských terminológov a odborníkov v 50. až 80. rokoch, ktoré zastrešovala predovšetkým osobnosť Jána Horeckého a Ivana Masára. Podobne sa zatiaľ nepodarilo nadviazať ani na produkciu vydavateľstiev, ktoré za socializmu vydávali desiatky vynikajúcich odborných prekladových slovníkov. Dnešné terminografické diela ešte neprekonali detské choroby a len hŕstka sa môže pochváliť tým, že prihliadajú na kontextové faktory (Kollár, 1999, s. 7). Overovanie a získavanie terminológie, či už slovenskej alebo cudzojazyčnej, sa preto opiera len o oveľa menej spoľahlivé a subjektívne paralelné texty, častokrát pochádzajúce z internetu.

Nebývalý nárast prekladov neliterárnych textov vyvolal na Slovensku, aj keď s menším oneskorením, zvýšený záujem o terminologické otázky. Objavujú sa početné terminologické aktivity mladých slovenských vedcov, množia sa diplomové a dizertačné práce, ktoré skúmajú čiastkové terminologické systémy. O renesancii terminológie svedčí aj snaha usporadúvať terminologické konferencie, ktoré by otvárali terminologické problémy a navrhovali ich riešenia – napríklad prvé dve fóra Slovenskej terminologickej siete, už tradičné konferencie v Banskej Bystrici alebo Terminologické fórum Trenčianskej univerzity.

V štátnom a v súkromnom sektore zaznamenávame pokusy o vlastné terminologické databázy (napríklad Slovenský ústav technickej normalizácie, Národná banka Slovenska alebo firma Enel), ktoré sú väčšinou výsledkom jednostranného pohľadu odborníkov, ktorému však často chýba lingvistický rozmer. O širokú spoluprácu odborníkov a lingvistov pri harmonizácii a unifikácii terminológie sa pokúša projekt *Slovenskej*

terminologickej databázy Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV, ktorý má ambíciu sústrediť pod jednu strechu slovenské terminologické sústavy z rôznych oblastí. Slovenská terminologická databáza¹, prístupná verejnosti prostredníctvom internetu od mája 2007, v súčasnosti obsahuje vyše 3000 termínov z viac ako 10 oblastí, pričom sa aktuálne pracuje predovšetkým na terminológii sociálnej ochrany a pripravený je projekt ekonomickej terminológie.

Oproti Slovensku sa v západnej Európe či Severnej Amerike stala terminológia a terminologická práca samozrejmosťou – od teórie a výskumu cez spracovanie a sprístupňovanie jeho výsledkov v podobe terminologických slovníkov a databáz až po kompletne vzdelávanie v oblasti terminológie. Na svetových univerzitách existuje študijný odbor terminológia a terminologická práca, odborné pomenovanie terminologický manažment sa skloňuje aj v súkromnom sektore a pracovné inzeráty na pozíciu terminológa možno nájsť takmer v každom celoštátnom denníku. Súčasný vývoj napovedá, že v budúcnosti ešte viac vzrastie potreba medzinárodnej spolupráce, elektronického spracovania terminologických údajov a ich viacnásobného a viacúčelového využitia v medzinárodnom meradle.

Na Slovensku nechýba zánietenie a chuť jednotlivcov a niektorých štátnych a akademických inštitúcií naštartovať projekt celospoločenského a najmä systematického spracovania terminologických sústav, ale bez prepracovanej národnej jazykovej politiky, záštity a financií vládnych orgánov prežíva len malá nádej, že táto terminologická práca dosiahne želanú úroveň a výsledky. Napriek tomu je na mieste zamyslieť sa, akým smerom by sa takáto iniciatíva či iniciatívy mali uberať. Preto tento príspevok má ambíciu prezentovať postupy terminologickej práce vo frankofónnych krajinách za posledných 20 rokov, ktoré sa už osvedčili v každodennej praxi a dokázali efektívne odpovedať na výzvy súčasného interdisciplinárneho postavenia terminológie. Tieto na Slovensku málo známe tendencie, posunuli terminologickú prácu výrazne vpred, pomohli zlepšiť odbornú komunikáciu a zaviedli inovatívne riešenia tvorby terminologických slovníkov. Skôr však, ako ich stručne charakterizujeme, ponúkneme na porovnanie pohľad do histórie terminologického myslenia.

1. História terminologickej teórie a praxe

Terminológia, ktorá sa konštituovala v 30. rokoch 20. storočia na pozadí lingvistiky, vďaka za svoj vznik tzv. viedenskej škole na čele s inžinierom Eugenom Wüsterom. Ten ju vymedzil ako samostatnú vednú disciplínu, najmä v kontraste s lexikológiou, s ktorou sa dovtedy zvykla stotožňovať, pričom jej prisúdil odlišný prístup k objektu jej skúmania a k spracovaniu terminologických informácií pre potreby výsledného produktu – slovníka. Podľa Wüstera má terminológ voliť preskriptívny prístup a preferovať monosémantické termíny, aby mal každý odbor normalizovaných, jednoznačných, presných a funkčných odborných slovnú zásobu, ktorá je nevyhnutným predpokladom efektívnej odbornej komunikácie. Wüster ako prvý deklaroval, že termín je slovo so špeciálnym vzťahom k pojmu, a práve ten považoval za prvotný a kľúčový, z čoho logicky vyplynula jeho voľba onomaziologického prístupu k terminologickej práci.

K ďalším školám, ktoré sa rozvíjali v prvej polovici 20. storočia a nadväzovali alebo korigovali postuláty Viedne, patrí česká alebo aj pražská terminologická škola, charakterizovaná lingvistickým a predovšetkým stylistickým pohľadom na termín ako prvok odborného štýlu (pozri Jedlička 1949, Horecký 1956, Kocourek 1965). Zdôrazňovala funkčné a komunikačné aspekty terminológií a rozpracovala koncepciu definovanosti termínu.

Významnú úlohu v oblasti spracovania a organizácie viacjazyčnej terminológie zohrala sovietska terminologická škola (Danilenko, Lotte). Moskovská škola stavala okrem viedenskej teórie na prácach Drezena, Caplygina, Lotteho a jeho spolupracovníkov, čo sa najviac prejavilo v snahe normalizovať pojmy a termíny technológií a vied v kontexte viacjazyčnosti vtedajšieho Sovietskeho zväzu. Výsledky moskovskej školy zostali však pre zahraničných terminológov neznáme.

Všetky tri školy, viedenskú, pražskú a moskovskú, spája orientácia na normalizáciu pojmov a termínov, ktorá má zabezpečiť bezporuchovú odbornú komunikáciu vedcov ako cieľových užívateľov tejto terminológie. Práve odborným používateľom, združeným v terminologických komisiách, priznávali vtedajší terminológovia hlavné slovo pri určovaní adekvátnosti termínu. Pri zavádzaní nových termínov a evalvácii adekvátnosti ich štruktúry kladli dôraz na pojem, pričom tento preskriptívny, normalizačný prístup obmedzovali takmer výlučne na vedu a techniku. Terminológiu v zmysle disciplíny považovali za križovatku logiky, informatiky, teórie komunikácie a lingvistiky (pozri Levická, 2006).

¹

<https://data.juls.savba.sk/std>

2. Súčasný terminologický myslenie

Pod vplyvom rozvoja informačných technológií a ich možností aplikácie nielen v terminologickej praxi a zvyšujúcim sa interdisciplinárnym charakterom terminológií stratila normalizácia výsadné postavenie jediného cieľa terminologickej práce. Už v 70. rokoch 20. storočia sa pozornosť terminológov začala obracať k možnostiam aplikovanej lingvistiky. Ukázalo sa, že analýza textového charakteru termínu môže vrhnúť nové svetlo na terminologické systémy. Nové možnosti a inovácie terminologickej a terminografickej práce predznamenal aj nástup počítačovej a korpusovej lingvistiky.

Ďalší rozmer do terminologickej práce prinieslo aj skúmanie terminológií v interakcii s jej používateľmi, ktorých už nepredstavujú len odborníci. Striktné oddeľovanie sveta odborníkov a laikov už neobstojí, pretože obojsmerná migrácia termínov a slov, v procese determinologizácie a terminologizácie, sa vďaka médiám a informačným technológiám stáva čoraz viac neoddeliteľnejšou súčasťou dnešnej komunikácie. Terminologický výskum sa prestal zameriavať výlučne na vedu a techniku, ale zaujíma sa aj o spoločenskovedné oblasti.

V súčasnom terminologickom myslení výrazne rezonuje potreba zohľadniť textovú a sociolingvistickú dimenziu termínov. Wüsterovská teória sa síce opierala o dokumentáciu, pretože za zdroj termínov a ich excerpciu považovala odborné texty, no následne ich nepodrobila lingvistickej analýze.

Tento širší pohľad na termín sa v teoretickej a praktickej produkcii terminológov postupne pretavil do troch čiastočne sa prekrývajúcich tendencií vyplývajúcich najmä z textovej dimenzie termínu – socioterminologickej, textovej a prekladovej. Všetkým trom smerom je vlastný záujem o termín ako jazykový znak podliehajúci lexikálnym univerzáliám, ktorého podstatu možno sčasti identifikovať na základe textu. Podľa Cabré (1998, s. 74) ich okrem toho charakterizuje existencia teoretickej a praktickej zložky a tiež využívanie textových dokladov pri zostavovaní slovníkov. Líšia sa cieľom a metodológiou výskumu, ako aj terminologickými produktmi. Kým klasická terminologická práca sa usilovala určiť jeden optimálny termín pre každý pojem danej sústavy a definovať ho, uvedené smery sa prikláňajú k čoraz väčšiemu pragmatizmu.

Textová dimenzia vniesla do terminológie problematiku skúmania polysémie, synonymie, homonymie a variantu ako obmeny termínu, ktoré sa viedenská škola snažila vykoreniť¹. Sager vysvetľuje (1990, s. 5), že „moderná teória terminológie akceptuje výskyt synonymných pomenovaní a variantov termínu a odmieta úzko preskriptívny postoj z minulosti, ktorý spájal jeden pojem iba s jedným termínom. Pripúšťa, že jeden pojem môže mať toľko jazykových reprezentácií, koľko existuje odlišných komunikačných situácií, ktoré si vyžadujú iné jazykové formy“².

2.1. Socioterminológia

Prvýkrát sa termín „socioterminológia“ objavil v roku 1982 v recenzii Jean Clauda Boulangerera. Hoci sa tento smer rozvíjal dominantne vo frankofónnych krajinách v 80. rokoch 20. storočia, ojedinele sa podobné názory vyskytli aj v ZSSR (Kandelaki, Marušenko). Za autora socioterminologickej koncepcie sa považuje Yves Gambier, ktorý vo svojom článku o termínoch z oblasti kyslých dažďov publikovanom v kanadskom časopise META³ zdôrazňoval potrebu skúmania odborného jazyka v interakcii so spoločnosťou, teda vytvorenie novej disciplíny podľa vzoru sociolingvistiky. V skratke možno tento prúd zhrnúť štyrmi kľúčovými slovami – *termín, spoločnosť, variantnosť, deskripcia*, ktoré sa objavujú aj v charakteristike tohto termínu od Maryvonne Holzemovej (2000, s. 2): „socioterminológia si za svoj cieľ stanovila pohyb termínov a ich neustály vývoj: je deskriptívna“. Podľa Teija Pihkala (2001) sa socioterminológovia usilujú vrátiť terminologickým systémom pestrosť s ohľadom na jeho používateľov a komunikačnú situáciu, pričom využívajú metódy sociolingvistiky, sociológie, kognitívnej sémantiky a jazykovej politiky. Teija Pihkala⁴ sumarizuje, že socioterminológovia považujú jazyk za abstraktnú štruktúru, ktorá sa neustále mení, a preto ho nemožno normalizovať. Socioterminologický prístup podľa nich pomohol vyriešiť otázky, s ktorými si

¹ Podľa Kocourka však Wüster v roku 1931 nehovoril o absencii homoným, ale o minime homoným, preto Kocourek sám navrhol pozmenený wüsterovský cieľ – redukovanú či kontrolovanú homonymiu, polysémiu a synonymiu. (1991:161)

² Modern terminological theory accepts the occurrence of synonymic expressions and variants of terms and rejects the narrowly prescriptive attitude of the past which associated one concept with only one term. It is recognised that one concept can have as many linguistic representations as there are distinct communicative situations which require different linguistic forms. (1990:58)

³ Gambier, Yves: Problèmes terminologiques des pluies acides: pour une socioterminologie, La fertilisation terminologique dans les langues romanes. In Meta 1987, roč. 3, 314 – 320.

⁴ http://www.tsk.fi/fi/ti/ti101_teksti.html#sosio

klasická wüsterovská teória nevedela poradiť. Ich kritiku viedenskej školy možno zhrnúť do piatich pozorovaní:

1. žiadny odbor nemožno definovať a ohraničiť, pretože takmer všetky oblasti ľudského poznania sa prelínajú a vyžadujú interdisciplinárny prístup;
2. odborníkov nemožno považovať za homogénnu skupinu, pretože vo vede a technike sa tvoria zmiešané prejavy podľa toho, kto s kým vedie dialóg – či je to vedec, inžinier, študent, právnik, politik, atď.;
3. polysémia a synonymia sú prirodzenou a nevyhnutnou súčasťou jazyka, a teda aj terminológií, keďže terminológie a pojmové systémy prešli viacerými zmenami, sú späté s históriou a konkrétnymi bádateľmi;
4. nemenné nie sú ani pojmové systémy a definície, pretože informácie a teórie, ktoré spolu súvisia podliehajú neustálemu vývoju;
5. realita je bohatšia než jazykové formy.

Socioterminológia sa neusiluje stať nezávislou disciplínou, snaží sa totiž vnieť do terminologickej teórie a praxe spoločenský aspekt a spojiť ho s poznávacím. Gaudin (2003, s. 13) vo svojej súhrnnej publikácii vníma socioterminológiu analogicky, keď tvrdí, že tento prístup terminológiu tak zmenil, že prefix *socio-* vyznieva ako tautológia. Na druhej strane priznáva, že na medzinárodnej úrovni stále prevláda východoeurópsky, normalizačný prístup. Hlavné socioterminologické zásady a metódy dnes už odporúča aj najnovšia ISO norma TR 22134, zatiaľ nepreložená do slovenčiny z roku 2007.

2.2. Textová terminológia

Druhým prúdom, ktorého časť princípov neskôr prevzala a rozvinula aj socioterminológia, je podľa Gaudina (2003) textová orientácia terminológie, pričom za jej typického predstaviteľa označuje Juana C. Sagera.

Ako hlásala už viedenská škola, primárny zdroj terminológie predstavuje text. Do centra pozornosti preto tento prúd umiestnil textové správanie termínu a najmä rôzne druhy vzťahov, ktoré termín dotvárajú a vďaka ktorým možno identifikovať jednak význam a jednak pojem, na ktorý termín odkazuje. Vzťahy terminologického aparátu na gramatickej, sémantickej a stylistickej rovine sa tak stávajú kľúčom pri tvorbe a dekódovaní odborného textu. Práve záujem o syntagmatiku termínov (kolokácie, frazeologizmy) naznačuje prelínanie so socioterminologicky a prekladateľsky zameraným skúmaním terminológií (Slodzianová, 2000, s. 72).

2.3. Prekladová terminológia

Tretí prúd terminologických aktivít sa zameriava na problematiku ekvivalentácie termínov, či už za pomoci substitúcie alebo interpretácie, s cieľom tvorby terminografických produktov, ktorých primárnymi používateľmi sú prekladatelia a tlmočníci. Za primárny cieľ považuje zabezpečenie kvality translatologických výstupov, čím sa do centra pozornosti takisto dostáva text. Rovnako odmieta Wüsterovo úzke zameranie na vedu a techniku, zaoberá sa všetkými oblasťami ľudskej činnosti (pozri Levická, 2006).

Viacerí autori zastávajú názor, že terminológia ako disciplína získala svoju autonómiu vďaka frankofónnemu Quebecu, kde sa paralelne a na vysokej úrovni rozvíjala a rozvíja terminologická teória a prax v interakcii s prekladateľskými aktivitami. Terminológia tu v 60. rokoch zažila raketový nástup po prijatí zákonov na podporu a rozvoj francúzštiny, ktoré mali zabezpečiť, aby sa tento jazyk svojím terminologickým aparátom dostal na úroveň angličtiny vo všetkých sférach spoločenského a politického života. Koordináciu terminologických aktivít zastrešuje *Office québécois de la langue française*¹, ktorý má záštitu aj nad terminologickou databázou *Grand dictionnaire terminologique*². Na federálnej úrovni organizuje terminologické aktivity Centrálna prekladateľská jednotka, ktorá poskytuje poradenstvo, vydáva lexikografické a terminografické diela, spravuje terminologickú databázu *Termium*³ a zabezpečuje prácu terminologických komisií. Prekladateľský charakter terminologickej práce v bilingválnej Kanade určili zmeny v celoštátnej jazykovej politike v 70. rokoch 20. storočia a začlenenie terminológie do federálnej politiky. Profesiou terminológ oficiálne schválil kanadský parlament v roku 1992 ako štátom uznané zamestnanie.

Z politicko-ekonomických dôvodov sa na preklad orientuje aj belgická terminologická prax, ktorá sa zameriava prostredníctvom terminologických komisií na tvorbu a predkladanie francúzskych ekvivalentov namiesto anglických terminologických výpožičiek.

¹ <http://www.olf.gouv.qc.ca/>

² <http://www.granddictionnaire.com>

³ <http://www.termium.com>

3. Terminologická analýza stavebnej a verejnosprávnej tematickej oblasti

Prednosti v skratke načrtnutých smerov súčasnej terminologickej teórie sa najlepšie ukazujú pri konkrétnej terminologickej práci. O variantnosti a rozkolísanosti terminológií v spoločenských vedách dnes už nepochybuje nikto, no v súvislosti s prírodnými vedami a technikou stále pretrvávajú presvedčenie o exaktnom a konzistentnom vyjadrovaní.

Analýza a rešerš výseku stavebných termínov odkazujúcich na jednotlivé druhy kameniva a typy povrchovej úpravy konštrukcií (pozri Levická, 2006) však jasne poukázali na variantnosť stavebnej terminológie vo francúzštine a slovenčine. Hoci zmyslom tejto dizertačnej práce bola ekvivalentácia analyzovaných francúzskych termínov, pozostávajúca z vymedzenia a porovnania pojmov a následného určenia reálneho prekladového ekvivalentu aj na základe ich textovej dimenzie, prvý krok na ceste za týmto cieľom nevyhnutne predstavovalo sociolingvistické skúmanie a popis rozkolísanosti tejto terminológie aj v súvislosti s prehlbujúcou sa priepasťou medzi jazykom noriem, vyhlášok, odborných prác a populárno-náučnej literatúry, rovnako ako medzi komunikáciou zástupcov akademickej obce, praxe a výrobcov.

Praktická časť pozostávala z podrobnej analýzy dvoch terminologických mikrosystémov (zoskupených pod termínmi *revêtement* a *granulat*) obsahujúcich takmer 100 francúzskych termínov vrátane variantov, z toho 49 základných a 43 zložených, ktorým sa napokon priradilo 43 slovenských termínov, pričom mnohé z nich sa ukázali byť polysémické. Túto významovú a pojmovú asymetriu sa podarilo vysvetliť nasledujúcimi faktormi: prežívanie periférnych termínov, odlišná normalizácia v jednotlivých frankofónnych krajinách, prenikanie cudzích, najčastejšie anglických termínov do francúzskej terminológie a samozrejme terminologická rozkolísanosť, nekonzistentnosť používania existujúcej terminológie.

Výsledné ekvivalenčné tabuľky predstavujú dôkaz legitímnosti dvoch koexistujúcich prístupov k analýze terminologických jednotiek – štrukturalistického a kontextového. Potvrdilo sa, že ekvivalentácia by nebola možná bez explikačného potenciálu kontextu, sprostredkujúceho extralingvistické poznanie, v súhre so socioterminologickým prístupom.

V oblasti verejnej správy sa jav variantnosti a rozkolísanosti vyskytuje pomerne frekventovane, čo sa ukázalo pri praktickej konfrontačnej analýze výseku slovenskej a britskej verejnosprávnej terminológie, pričom slovenská bola východisková. Zaznamenali sme vysokú mieru medziodborovej polysémie¹ predovšetkým v prípade termínov prevzatých z politológie, práva, histórie, geografie (napríklad *región*, *moc*, *parlament*, *občan*, *obyvateľ*, *obec*, *zákon* a iné), ktoré vznikli procesom tzv. *reterminologizácie*² (Dolník, 2003, s. 79). Textové doklady umožnili sledovať nielen zotrvanie, zánik alebo zmenu formy termínu, či jeho sémantiky ale aj vývoj a zmeny pojmových systémov. Navyše poukázali aj na pojmové odlišnosti vyplývajúce z historických, kultúrnych a geografických špecifik Veľkej Británie.

Opätovne sa preukázala užitočnosť sociolingvistického prístupu, keďže odborná komunikácia tejto oblasti sa rôzni v závislosti dokumentov a ich autorov, počnúc vládnymi kruhmi, jednotlivými úrovňami inštitúcií verejnej správy až po akademické pracoviská, nehovoriac o diskrepanciách medzi pôvodnými slovenskými materiálmi a prekladmi najmä EÚ legislatívy.

Analýza verejnosprávnej terminológie odhalila varianty, používané v závislosti od geopolitického členenia Veľkej Británie, a tiež synonymné rady v oboch jazykoch. Pri podrobnejšom skúmaní sa často ukazuje nemožnosť presnej klasifikácie či odlíšenia týchto synonym pre pojmovú vágnosť a/alebo nedostatočné definovanie verejnosprávnych termínov, ako v prípade terminologických jednotiek *samosprávny kraj*, *vyšší územný celok* a *župa*. Prvé dve možno označiť za synonymá, pričom *vyšší územný celok* definuje Ústava SR a tiež príslušný zákon (302/2001 Z. z). Práve jeho výskyt a kontextuálne použitie v Ústave, ako aj spoluvýskyt s termínom *samosprávny kraj* naznačuje, že ide v porovnaní s týmto o všeobecnejší, generický termín, kým *samosprávny kraj*, ktorý nie je definovaný, je naopak špecifickejší a v ďalších novelizáciách sa môže meniť. Posledný z nich - *župa* - sa udomácnil v médiách, hoci návrh zákona o župách neprešiel a dodnes sa termín nevyskytuje ani v zákonoch, ani v definíciách. Práve politické zmeny najviac zasahujú do tejto terminológie.

„Although the distinction between polysemy and homonymy is considered important in linguistics, in terminology management it is not viewed as highly important, because the two phenomena result in the same pragmatic word behaviour: the same word form represents more than one concept. In termbases, we often call these duplicate terms "doublettes", because the same word may occur as an index two or more times in a concept-oriented termbase, each time with different meaning“ (Schmitz K.D.: Terminology and Terminological Databases. Elsevier, 2006, s. 582).

² „Keď sa sémanticky derivuje z termínu z istej sústavy nový terminologický význam včleňovaný do inej sústavy; napr. z významu chemického termínu valencia sa sémanticky odvodil lingvistický význam valencia slova.“ (Dolník, 2003, s.79).

Pri nedávnej reforme a modernizácii verejnej správy na Slovensku zanikli *okresné* a *krajské úrady*, čo, prirodzene, ovplyvnilo aj zodpovedajúci pojmový mikrosystém a ruka v ruke s ním aj príslušnú terminologickú sústavu. Odporúčaný anglický ekvivalent bývalého *okresného úradu* bol *district office* a *krajského úradu* - *regional office*. V rámci miestnej štátnej správy v dôsledku prebiehajúcej reformy verejnej správy k

1. januára 2004 došlo k zmene¹ a vzniklo namiesto 79 okresných úradov 50 obvodných úradov. Uvedenou zmenou došlo k značnému kvalitatívnemu a kvantitatívnemu prenosu kompetencií v miestnej štátnej správe. Zánikom existencie *okresných úradov* sa ich kompetencie preniesli na *obvodné úrady*, termín sa stal historickým a došlo k významovému posunu. Termín *obvodný úrad* v minulosti už vo verejnosprávnej terminológii existoval, nie je neologizmom, ale pomenúva iný význam. Na slovenské označenie bývalého okresného a súčasného obvodného úradu ponúka anglická terminológia ekvivalent *district*, ktorý významovo zodpovedá označenému pojmu. Anglický termín *borough* (napr. London`s borough) označuje časť mesta.

ZÁVER

Okrem potreby medzinárodnej spolupráce terminologických tímov a terminologických komisií, kvalitných textových dokladov v podobe odborných korpusov si súčasná slovenská terminológia vyžaduje disemináciu platnej a kvalitnej terminológie, vrátane skúmania jej akceptovateľnosti v praxi.

Keďže na slovenských univerzitách neexistuje samostatné štúdium terminológie, bolo by žiaduce ho v rozšírenej forme zaviesť do študijných programov slovenského jazyka a tiež prekladateľstva a tlmočníctva, a, ako zdôrazňuje Sager (1992, s.105), vymedziť miesto terminológie v prostredí lexikológie a textológie, trénovať používanie textovej dokumentácie, tvorbu glosárov, terminologických slovníkov a terminologických bánk, ako aj nácvik harmonizácie pojmov a termínov, nehovoriac o zákonitostiach termín tvorby.

LITERATÚRA:

- CABRÉ, Maria Teresa: 1998. *La terminologie – théorie, méthode et applications*. Ottawa: Armand Colin/PUO, 1998. 322 s.
- CABRÉ, Maria Teresa: 1999. *Terminology. Theory, methods and applications*. John Benjamins Publishing Company, 1999. ISBN 90 272 16347.
- DOLNÍK, Juraj: 2003. *Lexikológia*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2003. 236 s.
- GAMBIER, Yves: 1987. *Problèmes terminologiques des pluies acides: pour une socioterminologie, La fertilisation terminologique dans les langues romanes*. In: META 1987, roč. 3, 314-320
- GAUDIN, François: 2003. *Socioterminologie. Une approche sociolinguistique de la terminologie*. Bruxelles: De Boeck et Larcier, 2003. 286 s.
- HOLZEM, Maryvonne: 2000. *Approche scientométrique et socioterminologique des pluies acides comparaison de deux articles*. Dostupné na: <http://web.upmf-grenoble.fr/adept/seminaires/ADESTHolzem.htm> [cit. 2008-06-03].
- HUMBLEY, John: 1997. *Is terminology specialized lexicography? The experience of French-speaking countries*. In: Hermés, 1997, č.18, s.13-31.
- ISO/TR 22134 (2007): *Practical guidelines for socioterminology*. International Organization for Standardization.
- ISO 12 616 (1996): *Translation-oriented terminography*. International Organization for Standardization.
- JURČACKOVÁ, Zora: 2002. *Terminológia: základné zásady, metódy a ich aplikácia*. Bratislava: Centrum VTI SR, 2002. 72 s. ISBN 80-85165-85-6.
- KOCOUREK, Rastislav: 1991. *La langue française de la technique et de la science. Vers une linguistique de la langue savante*, II. Rozšírené a aktualizované vydanie s doplnenou bibliografiou, Wiesbaden : Brandstetter, 1991. XVIII + 327 s.
- LEVICKÁ, Jana: 2006. *Terminografické implikácie štruktúrnej a kontextovej analýzy francúzskej a slovenskej stavbnej lexiky*. Dizertačná práca. Bratislava: Filozofická fakulta UK, 2006.
- NIŽŇANSKÝ, Viktor; PILÁT, J.: *Public Administration Reform in the Slovak Republic – Management of the Process – country studies*.

¹ Zákon NR SR č. 515/2003 Z.z. o krajských a obvodných úradoch

NIŽŇANSKÝ, Viktor: 2005. *Verejná správa na Slovensku*. 2005. Úrad vlády SR. Dostupné na: www.government.gov.sk/decentralizacia/dokumenty/verejna_sprava_final.pdf [cit. 2008-06-03].

PIHKALA, Teija: 2001. *Socioterminology*. In: Terminfo 2001/1, Summaries, Nordterm 2001. http://www.tsk.fi/fi/ti/ti101_teksti.html#sosio [cit. 2008-06-03].

SAGER, Juan Carlos: 1990. *A Practical Course in Terminology Processing*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins, 1990. xii + 252 s.

SAGER J. C.: 1991. *The Translator as Terminologist*. In: Teaching Translation and Interpreting. Training, Talent, Experience. Papers from the First Language International Conference. Elsinore, Denmark, 31 May – 2 June 1991. (Copenhagen Studies in Translation) Edited by Cay Dollerup and Anne Loddegaard. John Benjamins Publishing Company Amsterdam/Philadelphia, 1992. s. 105 – 118.

SLODZIAN, Monique: 2000. L'émergence d'une terminologie textuelle et le retour du sens. In *Les sens en terminologie*. Travaux du C.R.T.T. Lyon, Presses Universitaires de Lyon, 2000. s. 61 – 85.

SCHMITZ, Klaus-Dirk: Terminology and Terminological Databases. In: Encyclopedia of Language and Linguistics. Brown, Keith (Ed.) 2. vyd. Elsevier s. 578 – 587. ISBN: 0-08-044299-4.

Adresy autoriek:

PhDr. Ingrid Cíbková

FSEV- Katedra jazykov

Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne

Študentská 2

911 50 Trenčín, SR

Mgr. Jana Levická, PhD

Oddelenie Slovenského národného korpusu

Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV

Panská 26

813 64 Bratislava, SR

e-mail: janal@korpus.juls.savba.sk

<http://korpus.juls.savba.sk>

<http://data.juls.savba.sk/std>